

Van passies en kleine ontmoetingen

(bijlage bij het verslag van sessie 10 op de Dag van de Cultuureducatie 25/01/2011 in Vooruit – Gent, www.dagvandecultuureducatie.be)

In sessie 10 deelde Tapis Plein hun ervaringen over een project dat ze realiseerden in Zeebrugge.

In samenwerking met het nieuwe buurthuis in de stationsbuurt van Zeebrugge zette Tapis Plein in 2007 het project SHOWROOM ZB op. Vanuit gemeenschappelijke interesses en passies probeerden ze om mensen met elkaar te verbinden. Vandaaruit organiseerden ze workshops en activiteiten rond gedeelde interesses in de buurt waaraan diverse mensen, met elk hun eigen achtergrond en leefwereld, participeerden. Dit document geeft meer toelichting bij de case SHOWROOM ZB en geeft enkele tips voor intergenerationeel werken die Tapis Plein meegeeft op basis van hun ervaringen.

A. Praktijkverhaal: SHOWROOM ZB

Zeebrugse passies in de kijker

We starten met een praktijkverhaal: SHOWROOM ZB, een treffend voorbeeld van een initiatief dat langs en tussen vragen en thema's uit welzijnswerk én sociaal-culturele methodieken balanceert.

We nemen je graag even mee in het traject:

In 2006 wordt bekend dat het voormalige stationsgebouw van de Zeebrugse stationswijk kan aangekocht worden en omgebouwd tot nieuw buurtcentrum voor de Zeebruggenaaars. Een verademing voor de bewoners, die zich enkele jaren tevoren haast symbolisch van hun station beroofd zagen ten voordele van een nieuwere halte aan de zeedijk. Er start bovendien een nieuwe buurtwerker in deze zelfde periode.

SHOWROOM ZB gaat vanaf januari 2007 van start in de stationswijk van Zeebrugge en wil niet gewoon 'een project zijn' maar wil meteen ook een start en een duurzame basis betekenen voor de nieuwe buurtwerking.

Hoe pakken we dat aan?

De kunstenaar Jacques Charlier nodigt de buurtbewoners uit om hun huisgevel om te vormen tot etalage. Tapis plein zoekt tijdens het voorjaar van 2007 naar de passies van de bewoners. 130 buurtbewoners, zowel jong als oud, denken en werken mee. Via een resem straatacties, honderden individuele gesprekken en tientallen buurthappenings en workshops zetten we een dialoog op met de buurt. Tegen de zomer (9 juni) wordt het resultaat van het onderzoek zichtbaar in de wijk. 130

monumentale lichtkasten met foto's van de buurtbewoners en hun passies worden aan evenveel huisgevels opgehangen, terwijl er gedanst wordt op de top 30 van de buurt. Zo krijgen de wandelaars in de straat (buren en wijkgenoten) een beeld van wat er achter de gevels schuil gaat en kijkt de voorbijganger eens door het venster naar de bewoner in plaats van omgekeerd!

Klinkt als een fijn project.

Het bijzondere aan dit project ligt echter niet zozeer in een plezant of origineel creatief concept, maar zit als methodiek vrijwel onzichtbaar tussen al deze concrete initiatieven verweven.

Buurtwerk vertrekt traditioneel van een lokale benadering van zijn doelgroep; het tracht mensen samen te brengen omdat ze in eenzelfde buurt leven. Maar stel je zelf eens de vraag: voel jij je eigenlijk zelf wel zo uitgesproken sterk aansluiten op je eigen buur(t)? Is **een methodiek die vertrekt vanuit de thema's of de dingen die mensen passioneren in plaats van vanuit een gedeelde woonplek**, niet een veel duurzamer insteek die ook sterker aansluit op onze eigen ervaring? Iemand houdt van voetbal, een ander van koken, en een derde besteedt zijn tijd liefst aan houtbewerking. Elk van ons heeft zijn eigen passies en stokpaardjes waarin we als het ware de specialist ter zake zijn en waar anderen misschien wel heel wat kunnen van leren.

Met deze vertrekbasis werkt SHOWROOM ZB een project uit dat voortbouwt op de interesses en krachten die mensen zélf bezitten. Het enige wat wij doen is die passies –als een katalysator- gaan opzoeken en samenbrengen, mensen in contact brengen en verknopen vanuit hun gelijke interesses. We ontwikkelen programma's en wijkwerk op maat van die interesses die leven in de buurt. We zetten allerlei lichte en zwaardere, eenmalige en structurelere initiatieven op die hiermee aan de slag gaan: van vriendenblaadjes waarop de bewoners al hun favoriete ditjes en datjes invullen tot workshopavonden waar buurtbewoners elkaar iets leren of waar een specialist rond hun favoriete hobby een avond komt opzetten, van vissoep koken tot hoeden naaien,...

Bovendien legt het project SHOWROOM ZB daarnaast vanuit een sociaal-artistische dynamiek met kunstenaars, projectmedewerkers en buurtbewoners ondertussen een parallel creatief traject af rond diezelfde passies uit de buurt met een fijn toonmoment als apotheose.

Enkele maanden later kunnen we bijna ongemerkt uit de buurt verdwijnen. De intussen al niet meer zo nieuwe buurtwerker heeft na dit project SHOWROOM ZB alle passies die leven in de buurt letterlijk in kaart en er is een toekomstgezind ritme en programma voor het nieuwe buurthuis opgebouwd. Een basis voor een duurzame werking én een versterkt, gemengd ontmoetingsforum van de buurtbewoners is gelegd.

B. 5 tips voor een intergenerationale (erfgoed)praktijk.

1. INTERGENERATIONEEL?

stilstaand bij het begrip intergeneracioneel: een waarschuwing / bezorgheid

Ja aan de praktijk, néé aan de theorie

Het klinkt misschien een beetje vreemd, voor iemand die spreekt vanuit een organisatie die zich richt op erfgoedparticipatie: maar Ik zou INTERGENERATIONEEL als begrip of doelstelling eigenlijk nog liefst zo snel mogelijk weer van de agenda weten verdwijnen. Daartegenover stel ik liever het begrip INCLUSIEF voorop.

De adder onder het gras van concepten of doelstellingen als 'intercultureel' of 'intergeneracioneel' is dat ze eigenlijk hun uitgangspunten herbevestigen ipv ze op te heffen, zoals ze zouden willen. Het is een beetje hetzelfde als het werken met doelgroepen, wat evengoed de doelgroepen in stand houdt als dat het aan een aantal doelgroepgebonden problematieken verhelpt. Doelgroepenbeleid werkt tegen zijn eigen ambities in stereotypen in de hand. Het werkt stigmatiserend en contraproductief. Bij sociale participatie moet veeleer een streven naar integratie in de samenleving meespelen, dan een aandacht voor aparte (naast elkaar levende) doelgroepen.

Daarom: ja, laat ons intergeneracioneel werken. Als uitdaging, als vanzelfsprekendheid,... Maar laten we er alsjeblief niet het nieuwe doelgroepenbeleid van maken. Want dan zijn we ver van huis...

2. INDIRECT / IMPLICIET

Een stap die uit deze eerste waarschuwing logisch volgt, is dat we dan maar best INDIRECT gaan werken. Ga op zoek naar werkwijzes en manieren om het intergeneracionele te realiseren en doe dat IMPLICIET: dus zonder dat het als expliciet uitgangspunt van het project gesteld wordt, zonder dat je het in grote bewoordingen naar het publiek communiceert. Zonder dat dit het thema van het project wordt. Het kan dus nuttig zijn om een beetje te verbergen dat je eigenlijk een intergeneracionele werking beoogt, net zoals het soms nuttig kan zijn wanneer je publieksparticipatie als doel hebt om een beetje te verbergen dat je over 'erfgoed' wil werken!

3. INDIVIDUEEL

De periode waarin we leven wordt bij uitstek getypeerd door haar overgang van een sterk door het lokale weefsel en het middenveld georganiseerde gemeenschap naar een sterker geïndividualiseerde en 'verbeelde' vorm van gemeenschapvorming. In de dagelijkse realiteit brengt dat mee dat heel wat mensen zich ergens tussen beide vormen van gemeenschap verloren weten: traditionele kaarterclubs, verenigingsleven en stoepgesprekken zijn niet meer als toen; de nieuwe, vaak virtuele, gemeenschappen zijn echter evenmin veralgemeend. Resultaat is een grote groep mensen die zich vandaag geconfronteerd ziet met vereenzaming.

Daarnaast betekent het natuurlijk ook gewoon dat we een sterk individuele ervaring hebben vandaag. Hoedanook kunnen we er dus niet om heen dat we ons actuele publiek individueel of individueler dan vroeger moeten trachten aan te spreken en te bewegen. En dus moeten we op zoek naar insteken of thema's die die individuen beweegredenen geven om zich ergens heen te verplaatsen, om naar een publieke ontmoeting te komen, om zich in intergeneracionele contexten te begeven.

4. INFORMEEL

De wereld van het kleine ontmoeten –zomaar op straat, in de winkel,...- is vandaag de enige wereld waar je dagelijks contact hebt met mensen die helemaal anders zijn dan jijzelf — mensen uit andere landen en culturen, met andere opleidingsniveaus, beroepen en interesses, uit heel andere sociale milieus en van uiteenlopende leeftijden. Het belang van informele vormen van socialiteit wordt – onder meer in een stedelijke context – steeds meer erkend.

Informele, minder strak gestructureerde sociale relaties werken vaak over groepen of categorieën heen, en kunnen dus ook intergenerationeel én intercultureel werken.

Probeer daarom ook op zoek te gaan naar informele werkvormen en werkplekken als je een intergenerationele participatie wil realiseren.

5. IN VERBINDING

Intergenerationeel werken situeert zich in een discours en beleid dat tot doel heeft de sociale cohesie te versterken en gemeenschapsvormend te werken. Wij zullen hier echter niet de term ‘gemeenschap’ benadrukken, maar opteren liever voor ‘verbondenheid’. Gemeenschap, in de klassieke zin, heeft te veel een connotatie van gelijkheid. De term verbondenheid daarentegen laat ruimte voor verschillende soorten sociale relaties en vormen van bindingen gebaseerd op diversiteit. (Soenen, 2003) We zijn hierbij sterk geïnspireerd door Ruth Soenen. Zij pleit er in haar fascinerende onderzoek en publicatie [Het kleine ontmoeten](#) voor om niet alleen gemeenschapsvorming te stimuleren op basis van duurzame relaties binnen homogene sociale groepen. Het is ook belangrijk om mensen ruimte te bieden tot ambivalentie: om te kunnen kiezen tussen het vermijden van sociaal contact, of elkaar te ontmoeten. Die gemeenschapsvorming zal weliswaar ‘lichter’ of vluchtiger zijn, maar ze biedt wel heel wat mogelijkheden tot relaties tussen mensen uit heel diverse groepen. Passageplekken en semi-publieke ruimtes zoals winkels of stadsbussen zijn daar erg geschikt voor. Ze bieden kansen voor multiple relaties: je hebt de ruimte om van ‘dikke’ naar ‘lichte’ vormen van gemeenschap over te springen, van ‘deep talk’ naar ‘small talk’, om zwakke of sterke bindingen te laten meespelen. Ze laten dus een diversiteit aan rollen en relaties toe. En net op die manier kan je een breed en divers publiek aanspreken en het sociale weefsel van omgang en samenleven versterken.

Het lijkt misschien wat contradictorisch, maar net een hele open aanpak die zich richt naar een divers en breed publiek, met een sterk en divers aanbod, waarbij ruimte gelaten wordt voor vermijding én ontmoeting, kunnen best verbindend werken. Alles kan, niets moet of mag, maar de mogelijkheid leent er zich in ieder geval wel toe.

C. Drie insteken voor intergenerationeel werken vanuit het cultureel-erfgoedveld:

Aanvullend op de vorige 5 tips, geven we nog 3 insteken mee voor het intergenerationeel werken, in het bijzonder vanuit het cultureel-erfgoedveld:

1. Vanuit gedeelde ruimte: SOCIAAL RUIMTELIJK GERICHT

Werk lokaal of vanuit gedeelde locaties en ruimtelijke ervaringen: de buurt, een historische site,.... In het verleden is al ten overvloede aangetoond dat op het lokale niveau nieuwe samenlevingspatronen vorm krijgen, die dan geleidelijk tot nieuwe instituties leiden. Het 'lokale' is bij uitstek het maatschappelijke niveau waarop innovatie kan, waarop nieuwe verhoudingen tot stand kunnen komen tussen mensen en organisaties. En het is bovendien een ideale inhoudelijke insteek om mensen te boeien en te verbinden. Want onze leefomgeving raakt ons allen, jong én oud.

2. Vanuit gedeelde thema's : INTERESSE-GERICHT

Ga op zoek naar thema's of interessevelden die je publiek deelt. Zoek de passies op die hen drijven, en spreek ze daarop aan. Elke cultureel-erfgoedwerking heeft aspecten in petto die diverse individuen zeker kunnen aanspreken. Zoek ze op en zet ze eens in een open, informele ontmoetingsgerichte activiteit of project, met een andere setting bvb dan je vaste werkplek. Ze kunnen het begin zijn van een intergenerationele werking vanuit jouw werkterrein.

3. Vanuit gedeelde kracht of kunde: PRAKTIJK-GERICHT én COMPETENTIE-GERICHT

We trekken dit tweede punt zelfs nog een stapje verder door...

Onderzoek wijst immers op het eerder doe-gerichte karakter van maatschappelijke inzet bij jongeren en vrouwen, waardoor deze groepen vaak afhaken bij traditionele vormen van verbale representatie en participatie (zie action democracy).

Het is dan ook interessant om op zoek te gaan naar een inclusieve en dus doe-gerichte aanpak die aansluit bij je eigen erfgoedpraktijk, naar projecten die vaardigheden centraal stellen, het uitwisselen, tonen, aanleren van competenties en praktijken. Van het maken van vissoep, over het spreken van een dialect, het spelen van muziek of het restaureren van boeken... ¹

¹ Met deze actie- en competentiegerichte insteek sluit intergenerationeel werken bovendien heel nauw aan bij de recent gelanceerde beleidsvisie van Minister voor Cultuur Joke Schauvliege omtrent immaterieel cultureel erfgoed in Vlaanderen waarbij de focus ligt op 'overdracht' - een toekomstgerichte aanpak en het doorgeven van kennen en kunnen, van meester naar gezelschap, van ouder naar jonger, van generatie op generatie...
<http://www.kunstenenerfgoed.be/ake/view/nl/4160404-Beleid.html>